

Ольга Олексіївна ОСАДЧА

доцент,
кафедра обліку і аудиту,
Національний університет водного господарства та природокористування
E-mail: o.o.osadcha@nuwm.edu.ua

МЕТОДИКА КІЛЬКІСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Осадча, О. О. Методика кількісного оцінювання якості обліково-аналітичної інформації [Текст] / Ольга Олексіївна Осадча // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 2. – С. 155-161. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Глобалізація світової економіки, формування системи загального інформаційного середовища вимагають зростання якості обліково-аналітичної інформації. Зважаючи на те, що питання теорії та методології оцінювання її якості стали предметом наукових дискусій відносно недавно, можна стверджувати про відсутність системних досліджень у цій галузі. Окрім цього, не сформульовано принципи контролю та не розроблено систему показників якості облікової інформації.

Мета. Метою статті є обґрунтування методичних підходів до кількісного оцінювання якості обліково-аналітичної інформації.

Метод (методологія). У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, метод системного підходу до оцінки економічних явищ, історичний та логічний.

Результати. Уточнено зміст поняття «якість обліково-аналітичної інформації», яке визначено як сукупність властивостей інформації, що враховують ступінь практичної придатності, можливість і ефективність використання конкретної інформації, сформованої за даними бухгалтерського обліку та звітності, за результатами проведення економічного аналізу з метою досягнення цілей розвитку суб'єкта господарювання. Шляхом систематизації наукових підходів встановлено, що якість обліково-аналітичної інформації формують дві окремі підмножини: властивості, які характеризують якість об'єкта, та властивості, що стосуються його економічності. Відтак слід оцінювати інтегральний показник якості. Запропоновано використання кваліметричного підходу в оцінюванні якості обліково-аналітичної інформації. З метою виокремлення оцінюваних показників сформовано дерево властивостей обліково-аналітичної інформації у вигляді ієрархічної структури з урахуванням якісних показників (зокрема, достовірне відображення показників діяльності, вплив обліково-аналітичної інформації на бізнес-процеси суб'єкта господарювання, доступність (та транспарентність для користувачів, єдність методології розрахунку показників звітності), а також показників економічності. Встановлено, що кількісна оцінка якості обліково-аналітичної інформації визначається системою показників, яка містить коефіцієнти викривлення, впливу, доступності, відповідності та економічності. Окрім цього, обґрунтовано, що методичним інструментарієм оцінювання якості обліково-аналітичної інформації є нормативний, статистичний та експертний методи.

Ключові слова: загальне управління якістю; якість обліково-аналітичної інформації; економічність; інтегральна якість; коефіцієнти оцінювання показників якості; експертний метод.

THE METHODS OF QUANTITATIVE EVALUATION OF QUALITY OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL INFORMATION

Abstract

Introduction. *The globalization of the world economy and formation of general information environment require the increase of quality of accounting and analytical information. Considering the fact that the theory and methodology of the assessment of its quality have recently become the subject of scientific debate, one can argue the lack of systematic research in this area. Besides, the principles of control are not formulated and the system of indicators of quality of accounting information is not developed.*

Purpose. *The aim of the article is to substantiate the methodical approaches to quantitative evaluation of the quality of accounting and analytical information.*

The method (methodology). *The study has used the following general scientific and special methods: method of analysis and synthesis, method of induction and deduction, the method of systematic approach to the evaluation of economic phenomena, historical and logical method.*

Results. *It has been clarified the concept "quality of accounting and analytical information". It is defined as a set of properties of information which takes into account the degree of practical suitability, feasibility and efficiency of specific information and is formed according to the accounting and reporting results of economic analysis to achieve the objectives of development of entity. With the help of systematization of scientific approaches it is found out that the quality of accounting and analytical information form two subsets: properties that characterize the quality of the object, and properties which relate to its efficiency. So we should evaluate the integral quality score. It is proposed to use qualimetric approach to assess the quality of accounting and analytical information. For the purpose of distinguish the estimated parameters we have formed the tree of properties of accounting and analytical information in a hierarchical structure considering quality indicators (including reliable display of activity indicators, the impact of accounting and analytical information on the business processes of the entity, the availability (and transparency for users, unity of methodology of calculation of statements) and indicators of efficiency. It is established that the quantitative evaluation of the quality of accounting and analytical information is defined by system of indicators, which contains coefficient of deformation, impact, availability, compliance and efficiency. In addition, it is proved that normative, statistical and expert methods can be the methodological quality assessment tools of accounting and analytical information.*

Keywords: *total quality management; quality of accounting and analytical information; economy; integrated quality; evaluation factors of quality indicators; expert method.*

JEL classification: C13, C63, M49

Вступ

Протягом останніх десяти років практично в усіх сферах ринок товарів і послуг нашої держави перестає бути «ринком продавця», трансформуючись у «ринок покупця». Для того, щоб відповідати вимогам часу, суб'єкти господарської діяльності активно впроваджують процедури Загального управління якістю (TQM – Total Quality Management). Основною метою TQM є забезпечення задоволення споживачів. TQM трансформувався з початкової концентрації на статистичному моніторингу виробничих процесів у процес, орієнтований на споживача, що реалізується у вигляді безперервних удосконалень, сутністю якого є своєчасна доставка продуктів і послуг високої якості.

Продукт – це виготовлений матеріальний або нематеріальний результат людської праці [2, с. 223]. Можна стверджувати, що обліково-аналітична інформація є головним продуктом бухгалтерського обліку та відноситься до неуречевлених результатів праці, тому ми цілком можемо застосувати поняття «якість» для її характеристики.

Кожна категорія користувачів фінансової звітності (а отже, обліково-аналітичної інформації, на основі якої вона побудована) має власні вимоги щодо змісту такої інформації. Як результат – підходи до визначення її корисності та якості також будуть різними для різних користувачів.

Сучасні дослідження в галузі бухгалтерського обліку свідчать про зростання інтересу до проблеми оцінювання якості обліково-аналітичної інформації. Суттєвий внесок у розвиток теорії і методології якості облікової інформації зробили наступні іноземні та вітчизняні вчені: Т. А. Бутинець, Е. Демінг,

---

Питання теорії та методології оцінювання якості облікової інформації стали предметом наукових досліджень відносно недавно. Сьогодні можна говорити про відсутність системних напрацювань, присвячених проблемі застосування у вітчизняній обліковій практиці концепції оцінки якості облікової інформації. Окрім цього, не сформульовано принципи контролю та не розроблено систему показників якості облікової інформації.

Мета статті

Метою статті є обґрунтування методичних підходів до кількісного оцінювання якості обліково-аналітичної інформації, що передбачає виконання наступних завдань: систематизувати наукові підходи і дати характеристику категорії «якість обліково-аналітичної інформації»; виокремити якісні характеристики обліково-аналітичної інформації; охарактеризувати методи оцінювання якості.

Виклад основного матеріалу дослідження

Зважаючи на складність поставлених завдань, у процесі оцінювання обліково-аналітичної інформації доцільно використовувати напрацювання *кваліметрії* – наукової дисципліни, що вивчає методологію і проблематику комплексного кількісного оцінювання якості будь-яких об'єктів: уречевлених та неуречевлених; предметів чи процесів; продуктів праці чи продуктів природи; які мають штучне чи природне походження тощо [1, с. 58].

У кваліметрії поняття «якість» розглядається як сукупність усіх властивостей, які характеризують результати при використанні об'єкта (як бажані, тобто, позитивні, так і небажані – негативні), але не враховують витрати на створення і споживання. Іншими словами, до цієї сукупності входять лише властивості, пов'язані з результатом, який досягається при споживанні об'єкта, але не пов'язані з витратами, що забезпечують цей результат [1, с. 10].

Економічність – це сукупність тих властивостей об'єкта, які характеризують витрати грошових коштів на його створення та споживання [1, с. 11].

Із вищенаведених визначень якості та економічності випливає, що всю множину властивостей об'єкта можна поділити на дві окремі підмножини:

- властивості, які характеризують якість об'єкта;
- властивості, які характеризують його економічність.

Оскільки споживачів, як правило, не цікавить лише якість об'єкта без урахування його економічності, виникає необхідність у виокремленні такої характеристики обліково-аналітичної інформації, яка б ураховувала всю множину її властивостей, пов'язаних як з результатами, отриманими при використанні (якістю), так і з витратами, понесеними при цьому (економічністю). Таку характеристику у кваліметрії визначають як інтегральну якість – властивість об'єкта, яка характеризує сукупність його якості та економічності [1, с. 11].

При оцінюванні якості облікової інформації слід акцентувати увагу на її інтегральній якості, тому що навіть згідно з МСФЗ економічність визнається однією із основних якісних характеристик корисної фінансової інформації.

Окреслимо основні теоретичні положення формування вихідної парадигми методології кількісного оцінювання якості обліково-аналітичної інформації:

1. Якість обліково-аналітичної інформації – це сукупність властивостей інформації, із урахуванням ступеня практичної придатності, можливості та ефективності використання конкретної інформації, сформованої за даними бухгалтерського обліку та звітності, результатів економічного аналізу з метою досягнення цілей розвитку суб'єкта господарювання в процесі управління і прийняття успішних рішень на етапах здійснення тих чи інших видів господарської діяльності.

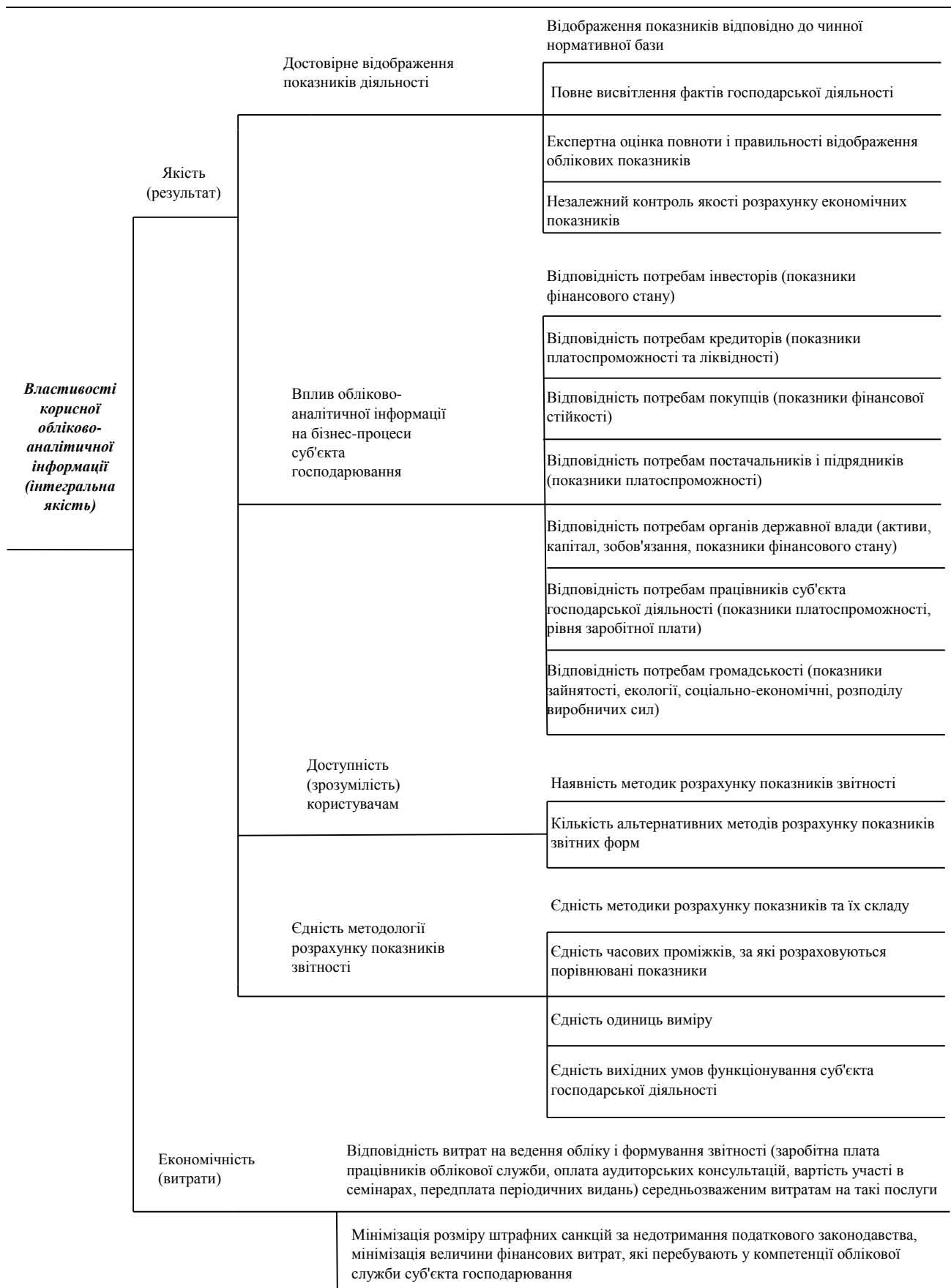
2. Із дотриманням кваліметричного підходу в оцінюванні якості формується дерево властивостей обліково-аналітичної інформації у вигляді ієрархічної структури (рис. 1), виокремлюючи таким чином показники (складові) оцінки.

3. Властивості обліково-аналітичної інформації можуть бути оцінені системою кількісних показників (коефіцієнти викривлення, впливу, доступності, відповідності та економічності).

4. Визначення абсолютних значень показників якості обліково-аналітичної інформації ефективно проводити із застосуванням експертних методів.

5. Якісна характеристика корисної обліково-аналітичної інформації характеризується фактичним значенням показника якості, що характеризує ступінь її придатності.

Для цілей практичного використання доцільно використовувати систему коефіцієнтів кількісного оцінювання показників якості обліково-аналітичної інформації. Запропонована у роботі система коефіцієнтів побудована на основі підходу російського науковця Соколової Є. С. [7; 8]. Розглянемо її детальніше.

Рис. 1. Система якісних характеристик обліково-аналітичної інформації*

*Складено автором на основі [1; 3; 6; 8].

Коефіцієнт викривлення (Q) є показником якості обліково-аналітичної інформації та характеризує відсутність у ній суттєвих перекручень. Для прийняття рішення щодо відсутності перекручень слід взяти до уваги дотримання наступних критеріїв: відображення показників відповідно до чинної нормативної бази; повне висвітлення фактів господарської діяльності; експертну оцінку повноти і правильності відображення облікових показників; незалежний контроль якості розрахунку економічних показників. Задані умови відповідають абсолютним характеристикам показника. Для оцінки ступеня викривлення облікового показника доцільно використовувати коефіцієнт кореляції знаків (коефіцієнт Фехнера), який дозволяє оцінити ступінь відхилення облікового показника від базового.

Коефіцієнт викривлення визначається за формулою:

$$Q_i = \frac{n_z - n_p}{n_z + n_p}, \quad (1)$$

де Q_i – коефіцієнт викривлення i -го показника;

n_z - число збігів знаків відхилень фактичного значення характеристики від базового значення;

n_p - число розбіжностей знаків відхилень фактичного значення характеристики від базового значення.

Коефіцієнт викривлення для обліково-аналітичної системи розраховується наступним чином:

$$Q = \frac{\sum_{i=1}^m Q_i}{m}, \quad (2)$$

де m – кількість облікових показників.

Зважаючи на те, що коефіцієнт Фехнера може змінюватися у межах $[-1; +1]$, для оцінювання значення коефіцієнта викривлення обліково-аналітичної інформації доцільним є використання інтервальної оцінки (табл. 1). При побудові такої інтервальної оцінки враховано кількісні критерії суттєвості інформації відповідно до Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства [5].

Таблиця 1. Значення коефіцієнта викривлення

Інтервал	Значення
До 0,5	Повне викривлення
Від 0,5 до 0,9	Часткове викривлення
Від 0,9 і більше	Невикривлена інформація

Коефіцієнт впливу (Y) – це показник якості обліково-аналітичної інформації, який характеризує ступінь її впливу на управлінські рішення учасників бізнес-процесу суб'єкта господарювання. Для характеристики цього показника пропонується оцінювати наступні властивості обліково-аналітичної інформації: відповідність потребам інвесторів (показники фінансового стану), відповідність потребам кредиторів (показники платоспроможності та ліквідності), відповідність потребам покупців (показники фінансової стійкості), відповідність потребам постачальників і підрядників (показники платоспроможності), відповідність потребам органів державної влади (активи, капітал, зобов'язання, показники фінансового стану), відповідність потребам працівників суб'єкта господарської діяльності (показники платоспроможності, рівня заробітної плати), відповідність потребам громадськості та розвитку регіональної економіки (показники зайнятості, соціально-економічної та екологічної збалансованості, розподілу виробничих сил тощо).

Для розрахунку коефіцієнта впливу використовується наступна формула:

$$Y = \left(\frac{\sum_{j=1}^g \sum_{i=1}^m Y_i}{m} \right) : g, \quad (3)$$

де g – кількість користувачів обліково-аналітичної інформації.

Значення коефіцієнта впливу визначається за тією ж інтервальною оцінкою, що і коефіцієнт викривлення (табл. 1).

Коефіцієнт доступності (А) – це показник якості обліково-аналітичної інформації, який характеризує можливість кваліфікованого користувача самостійно розібратися в розрахунку чи формуванні певного показника звітності. До факторів, які впливають на можливість користувача самостійно розрахувати чи проаналізувати обраний показник, належать: наявність методик розрахунку показників звітності, кількість альтернативних методів розрахунку показників звітних форм.

Коефіцієнт відповідності (С) – показник якості обліково-аналітичної інформації, що характеризує єдність методології розрахунку показників звітності і попередніх періодів. Для прийняття рішення про виконання основних положень характеристики відповідності методології розрахунку облікового показника у звітному і попередніх періодах рекомендується враховувати наступні характеристики: єдність методики розрахунку показників та їх складу; єдність часових проміжків, за які розраховуються порівнювані показники; єдність одиниць виміру; єдність вихідних умов функціонування суб'єкта господарської діяльності.

Коефіцієнт економічності (Е) – показник якості обліково-аналітичної інформації, що характеризує відповідність витрат, понесених у ході формування обліково-аналітичної інформації, економічним вигодам (як критерію оцінки доходів) від її використання. До характеристик облікової інформації, які визначають її економічність, належать: відповідність витрат на ведення обліку і формування звітності (заробітна плата працівників облікової служби, оплата аудиторських консультацій, вартість участі в семінарах, передплата періодичних видань) середньозваженим витратам на такі послуги; мінімізація розміру штрафних санкцій за недотримання податкового законодавства; мінімізація величини фінансових витрат, які перебувають у компетенції облікової служби суб'єкта господарювання.

Методика розрахунку і оцінювання значень коефіцієнтів доступності, відповідності та економічності аналогічна коефіцієнту викривлення.

Досить ефективними також є наступні *методи оцінки якості обліково-аналітичної інформації* [4; 8; 9]:

1. Нормативний метод оцінки якості: реалізується шляхом вивчення законодавчих і нормативних документів, стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які використовувалися для формування певної обліково-аналітичної інформації. У процесі застосування нормативного методу створюються внутрішні документи різного статусу з досить жорсткими вимогами щодо якості їх змістового наповнення. Такі документи повинні бути конкретними, чіткими, простими, але водночас точними та логічно сформульованими.

2. Статистичні методи полягають в оцінці якості обліково-аналітичної інформації на основі статистичних даних. Основною перевагою статистичних методів є їх кількісна визначеність. Статистичні методи знайшли своє широке застосування в теоретичних дослідженнях і практичних методиках для оцінки якості продукції. При оцінюванні якості обліково-аналітичної інформації доцільно використовувати такі методи, як контрольні листи, контрольні картки, теорія вибіркового дослідження та ін.

3. Експертний метод використовується при оцінюванні якості обліково-аналітичної інформації шляхом опитування експертів, які працюють над розв'язанням відповідної проблематики. Перевагою експертного методу є швидкість одержання результатів, можливість оцінювання якості обліково-аналітичної інформації без кількісних показників. Серед недоліків слід назвати суб'єктивізм, ймовірні погіршеності результатів експертизи, суттєві витрати на залучення кваліфікованих експертів.

Для оцінювання якості обліково-аналітичної інформації в межах експертного методу доцільно застосовувати метод Дельфі, метод рангів, бальний метод, метод зіставлення, метод структурування функцій якості.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Зростання якості обліково-аналітичної інформації може бути досягнуто за рахунок: розвитку і дотримання принципів її формування, сформульованих у Міжнародних стандартах фінансової звітності; шляхом удосконалення механізму контролю та регулювання якості обліково-аналітичної інформації; створення системи показників якості обліково-аналітичної інформації та обґрунтування методики їх розрахунку.

У роботі запропоновано використання кваліметричного підходу в оцінюванні якості обліково-аналітичної інформації. З метою виокремлення оцінюваних показників сформовано дерево властивостей обліково-аналітичної інформації у вигляді ієрархічної структури з урахуванням як показників якості, так і показників економічності.

Кількісна оцінка якості обліково-аналітичної інформації визначається системою показників, яка містить коефіцієнти викривлення, впливу, доступності, відповідності та економічності. Окрім цього, результативним методичним інструментарієм оцінювання якості обліково-аналітичної інформації в умовах сучасних економічних трансформацій є нормативний, статистичний та експертний методи.

Список літератури

1. Азгальдов, Г. Г. Квалиметрия: первоначальные сведения. Справочное пособие с примером для АНО "Агентство стратегических инициатив по продвижению новых проектов": учеб. пособие / Г. Г. Азгальдов, А. В. Костин, В. В. Садовов. – М.: Высш. шк., 2010. – 143 с.
2. Гончаров, С. М. Тлумачний словник економіста / С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір ; за ред. проф. С. М. Гончарова. – Рівне: НУВГП, 2008. – 264 с.
3. Концептуальна основа фінансової звітності: IASB; Стандарт, Міжнародний документ, Концепція від 01.09.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
4. Крамаровский, Л. М. Оценка качества бухгалтерского учета на предприятии / Л. М. Крамаровский, В. Ф. Максимова. – М.: Финансы и статистика, 1990. – 191 с.
5. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. N 635 (з чинними змінами і доповненнями).
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16. 07. 1999 № 996-XIV (з чинними змінами і доповненнями).
7. Соколова, Е. С. Методы оценки качества учетной информации [Електронний ресурс] / Е. С. Соколова // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. – Вып. 31-1. – Т. 3. – 2011. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/metody-otsenki-kachestva-uchyotnoy-informatsii>.
8. Соколова, Е. С. Методология оценки качества учетной информации. автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук / Е. С. Соколова. – М.: Московский государственный университет статистики, экономики и информатики, 2011. – 48 с.
9. Фомин, В. Н. Квалиметрия: управление качеством. Сертификация: учеб. пособие / В. Н. Фомин. – М.: Ос-89, 2002. – 387 с.

References

1. Azghaldov, G. G., Kostyn, A. V., & Sadovov, V. V. (2010). *Kvalymetryia: pervonachalnye svedeniya. Spravochnoe posobyie s prymerom dlia ANO "Ahentstvo stratehycheskykh ynytsyatyv po prodvyzheniyu novykh projektov"*. Moscow: Higher School [in Russian].
2. Honcharov, S. M., & Kushnir, N. B. (2008). *Tlumachnyi slovnyk ekonomista*. Rivne: NUWMNRU [in Ukrainian].
3. *Financial reporting framework*. (2010). IASB. Retrieved from: https://s3.amazonaws.com/ifrswebcontent/2016/IASB/April/IASB_April_Update.html#5.
4. Kramarovskiy, L. M., & Maksymova, V. F. (1990). *Otsenka kachestva bukhgalterskoho ucheta na predpriyatyy*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
5. Ministry of Finance of Ukraine. (2013). *Metodychni rekomendatsii shchodo oblikovoi polityky pidpriumstva* [in Ukrainian].
6. Parliament of Ukraine. (1999). *Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini*. [in Ukrainian].
7. Sokolova, E. S. (2011). *Metody otsenky kachestva uchetnoi ynformatsyy. Yzvestyia Orenburhskoho hosudarstvennoho ahrarnoho unyversyteta*, 3, 31(1). Retrieved from: <http://cyberleninka.ru/article/n/metody-otsenki-kachestva-uchyotnoy-informatsii> [in Russian].
8. Sokolova, E. S. (2011). *Metodolohyia otsenky kachestva uchetnoi ynformatsyy*. Extended abstract of Doctor's thesis. Moscow: Moscow State University of Statistics, Economics and Informatics [in Russian].
9. Fomin V. N. (2002). *Kvalymetryia: upravlenye kachestvom*. Moscow: Os-89 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 24.05.2016 р.